

اصول، مبانی و سیاست‌های جهاد تبیین با توجه به بیانیه گام دوم انقلاب

سید محمدرضا موسوی^۱

۴

دوره ۲، شماره ۱، پیاپی ۴
بهار ۱۴۰۵

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۱۰/۱۰

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۱۲/۰۶

صص: ۶۹-۹۰

شابا الکترونیکی: ۳۱۱۵-۸۸۶۲

DOI: 10.22034/sysssir.2026.735059

استناد: موسوی، سید محمدرضا (۱۴۰۵). اصول، مبانی و سیاست‌های جهاد تبیین با توجه به بیانیه گام دوم انقلاب،

پژوهش‌های راهبردی گام دوم انقلاب اسلامی، ۲(۴)، ۶۹-۹۰.

چکیده

در سالهای نه چندان دور حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) از عبارت جهاد تبیین در مقابل جریان تحریف استفاده بیشتری می‌کنند تا جایی که برای شکست تحریف باید از تبیین استفاده نماییم، جهاد تبیین در کلام رهبر معظم انقلاب به معنای آغاز تحولی بنیادین و متمایز از حرکت‌های قبل است. جهاد تبیین اقدامی جهادی با مسیر و روش مشخص است، اگر جهاد در کنار تبیین قرار گیرد به معنای یک تلاش مستمر و پراکنده، برای بیان حقایق و آرمان‌های بزرگ انقلاب برای ایجاد تمدن نوین اسلامی خواهد بود. در این مقاله نویسندگان به بررسی اصول، مبانی و سیاست‌های جهاد تبیین با توجه به بیانیه گام دوم انقلاب می‌پردازند و در این راستا به بررسی اهمیت جهاد تبیین؛ پیشینه «جهاد تبیین» در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله العالی)؛ حوزه‌های جهاد تبیین؛ ضرورت علمی و اهمیت جهاد تبیین با توجه به بیانیه گام دوم؛ مؤلفه‌های نقش‌های حلقه‌های میانی در جهاد تبیین؛ نقش دانش‌گاہیان در حوزه جهاد تبیین با تأکید بر بیانیه گام دوم می‌پردازند. پژوهش حاضر اطلاعات را به صورت کتابخانه‌ای جمع‌آوری و به صورت توصیفی-تحلیلی بررسی می‌نماید.

کلیدواژه‌ها: جهاد تبیین، بیانیه گام دوم انقلاب، مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، اصول، سیاست‌ها.

۱. استادیار گروه معارف اسلامی دانشگاه صنعتی کرمانشاه، کرمانشاه، ایران (نویسنده مسئول)

مقدمه

اگر بخواهیم جهاد تبیین را بلحاظ ماهوی به تحلیل بگذاریم به نظر می‌رسد تحلیل دقیق آن، همان است که در کلام مولای متقیان امام علی علیه السلام آمده است؛ «وَاللَّهِ اللَّهُ فِي الْجِهَادِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَأَلْسِنَتِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ - خدا را خدا را در باره جهاد با مال و جان و زبان تان در راه خدا» متوجه ماهیت جهاد تبیین می‌شویم. این روایت در وصیت نامه مفصل امام علی علیه السلام به دو فرزند بزرگوارش امام حسن مجتبی و امام حسین علیهما السلام آمده است و ایشان می‌فرمایند «وَمَنْ بَلَغَهُ»، یعنی هر کسی وصیت نامه به دستش رسید و اختصاص به آن دو حضرت هم نداشته است. افرادی که در بستر تاریخ کلام امام را می‌بینند، امام علی علیه السلام به آن‌ها نیز وصیت می‌کنند و تاکید می‌فرمایند در محضر پروردگار برای جهاد به اموال و جهاد به نفس و جهاد با زبان تلاش کنید. بر اساس همین سخن امام، جهاد تبیین از جنس جهاد با زبان به معنای عام آن اعم از گفتار، نوشتار و هر نوع کار تبیینی است. این جهاد هم می‌تواند در فضای فیزیکی و هم در فضای مجازی، هم در فضای دیداری و هم در فضای شنیداری به انجام برسد.

مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در این خصوص چنین می‌فرمایند: «جهاد فقط شمشیر گرفتن و جنگ کردن در میدان قتال نیست؛ جهاد شامل جهاد فکری، جهاد عملی، جهاد تبیینی و تبلیغی و جهاد مالی است». عرصه و زمانه‌ها فرق می‌کند. یک زمان اقتضاء این است که انسان سلاح در دست گیرد و به میدان جهاد برود و یک زمان اقتضاء این است که انسان قلم به دست گیرد و در میدان جهاد حاضر شود و یک زمان اقتضاء این است که انسان در فضای مجازی فعال باشد و نقش آفرینی کند و یک زمانی نیاز به جهاد با مال است و در مورد انسان‌ها هم فرق می‌کند.

مقام معظم رهبری (حفظه الله) راهبرد «جهاد تبیین» در برابر تهاجم تحریف را ارائه نمودند. جهاد تبیین دارای ابعاد مختلف بنیادین، راهبردی، عملیاتی، تاکتیکی و تکنیکی است که هر یکی از آنان جای پژوهش مستقل دارد. اما غایت جهاد تبیین، تبیین حقایق انقلاب اسلامی و حرکت در مسیر گام دوم انقلاب است که مخاطب اصلی آن جوانان می‌باشند. جوانان نیز غالباً در سطوح میانی جامعه قرار دارند. از این‌رو؛ ضرورت دارد؛ در گام نخست پژوهش درباره جهاد تبیین، اصول، مبانی و سیاست‌های جهاد تبیین سپس به نقش حلقه‌های میانی در جهاد تبیین با هدف تحقق بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی پرداخته شود. این پژوهش داده‌ها را به صورت کتابخانه‌ای جمع‌آوری و به صورت توصیفی-تحلیلی بررسی می‌نماید.

تعریف مفاهیم

معنای جهاد

واژه «جهاد» از ریشه «ج-ه-د» است. الجَّهْد و الجُّهْد یعنی طاقت و نیرو و مشقّت و سختی. گفته شده جهاد با فتحه حرف (ج) یعنی مشقّت و سختی و با ضمّه حرف (ج) یعنی کوشش گسترده و وسیع باندازه طاقت (راغب اصفهانی، ۱۳۸۳: ۴۲۳). جهاد در لغت به معنای تلاش کردن و به کار گرفتن نیرو و توان خویش برای تحقق بخشیدن به یک هدف می‌باشد (مصباح‌یزدی، ۱۳۹۴: ۱۹)؛ و از آنجا که مجاهدت، مصدر باب مفاعله است، در کاربرد اصطلاحی، جهاد در تمام مواردی که به‌کاررفته، همواره افزون بر معنای تلاش و کوشش، به‌سبب باب مفاعله بودن، دربردارنده معنای رویارویی با یک طرف مقابل نیز بوده است (پاکتچی، ۱۳۸۰: ۴). بر این اساس در «جهاد» معمولاً طرف دیگری هم در کار است و دو طرف در برابر هم صف آرایی کرده، هر یک برای دست یابی به هدف خویش و پیروزی بر دیگری به فعالیت می‌پردازد و هر چه در توان دارد به کار می‌گیرد (مصباح‌یزدی، ۱۳۹۴: ۱۹). شهید مطهری معتقد است جهاد حتی در تعبیر معنوی آن که جهاد با نفس است به معنی درگیری است (مطهری، ۱۳۸۲: ۱۹۰). بنابراین جهاد به عنوان یکی از فروع دین و از جمله ارکان عبادی اسلام به گونه‌های مختلفی از تلاش و کوشش در راه خدا اطلاق شده است، منتها آن تلاش و کوششی که با درگیری با دشمن همراه است. آیت‌الله خامنه‌ای معتقد است آن تلاشی که با درگیری با دشمن همراه نباشد، اسمش جهاد نیست (خامنه‌ای، ۱۳۹۸: ۶۰). بر این اساس ایشان جهاد را به معنای مبارزه در میدان‌های مختلف می‌دانند:

آنچه امروز در قاموس فرهنگ جدید و خلاصه‌تر و محدودتر در قاموس فرهنگ انقلابی جدید، اسمش مبارزه است، جهاد، درست به معنی همین کلمه است؛ جهاد یعنی پیکار با دشمن مکتب و ایدئولوژی اسلام در یک میدان خاصی (خامنه‌ای، ۱۳۹۶: ۵۸). امروز هم برای مبارزات، یک میدان مشخصی نمی‌شناسند: جنگ‌های منظم هست، جنگ‌های نامنظم هست، فعالیت‌های سیاسی هست، فعالیت‌های حزبی و تشکیلاتی هست و انواع کارهایی که به این‌ها مربوط می‌شود، آگاه کردن مردم هست، بیان کردن و روشن‌گری فکر موردنظر هست، افشاگری‌هایی نسبت به جبهه دشمن هست؛ این‌ها همه‌اش چیزهایی است که جزو مبارزه است

معنای تبیین

«تبیین» در لغت از ماده «بین» به معنای فاصله میان دو چیزی است. سپس به معنای جدایی و آشکار شدن آمده است (قرشی، ۱۳۷۱، ج ۱: ۲۵۷) در لغتنامه دهخدا «تبیین» به معنای هویدا شدن، پیدا و آشکار شدن، بیان کردن و آشکارا ساختن آمده است (دهخدا، ۱۳۷۳: ۵۶۰۸). لذا «بینه» به چیزی گفته می‌شود که دلیل روشن و آشکاری است، خواه عقلی باشد یا محسوس. به همین دلیل به دو شاهد عادل که در امور قضایی شهادتشان مدرک است «بینه» اطلاق می‌شود. به معجزات انبیاء نیز «بینه» گفته شده است، و «بیان» به معنای پرده برداری از چیزی است، خواه به وسیله نطق بوده باشد یا نوشتن یا اشاره یا شاهد حال (مکارم شیرازی، ۱۳۸۶: ۲۱۳). وسیله تبیین و روشن کردن چیزی را نیز بیان نامیده‌اند (راغب اصفهانی، ۱۳۸۳: ۳۳۰).

جهاد تبیین

همان‌طور که در تعریف جهاد بیان شد مهم‌ترین عنصر جهاد تقابل با دشمن است؛ در شرایطی که دشمنان با هدف نابودی نظام اسلامی با ابزارهای مختلف و بکار بردن تاکتیک‌های متعدد جنگ رسانه‌ای و جنگ روانی با وارونه جلوه دادن واقعیت‌ها به دنبال آن هستند تا موجبات گمراهی مردم و شکست جامعه اسلامی را فراهم نمایند، تلاش برای تبیین حقایق به عنوان ابزاری برای مقابله با دشمنان امری ضروری شده و بر همه کسانی که آگاه به مسائل هستند، امری واجب می‌شود. در نتیجه جهاد تبیین بر اساس آیات قرآن عبارت است از تلاش در جهت روشنگری به منظور مقابله با سعی دشمنان برای کتمان حقایق. بر همین اساس رهبر معظم انقلاب اسلامی با اشاره به تلاش دشمنان ملت ایران برای مخدوش کردن دستاوردهای انقلاب اسلامی و کتمان حقایق، معتقدند در قبال این حرکت گمراه‌کننده که از صد طرف به سمت ملت ایران سرازیر است و به دنبال تأثیرگذاری بر افکار عمومی و دچار ابهام نگه داشتن افکار و رها کردن اذهان مردم و بخصوص جوان‌هاست، «حرکت تبیین» خشتی‌کننده این توطئه و این حرکت دشمن است (امام خامنه‌ای، ۱۴۰۰). ایشان تبیین را در شرایط امروز «جهاد عظیم این روزگار» (امام خامنه‌ای، ۱۴۰۰) قلمداد کرده و آنرا فریضه‌ای قطعی و فوری می‌دانند:

مسئله‌ی «روایت درست حوادث» که بنده تأکید می‌کنم، این است که امروز با گسترش رسانه‌ها... در مورد انقلاب، هر چه می‌توانند چهره‌ی انقلاب را، چهره‌ی امام را، فعالیت‌های این چهل سال را مخدوش می‌کنند؛ تا آنجایی که از عهده‌شان بر می‌آید سعی می‌کنند این را مخدوش کنند. از پیشرفت‌ها، از نقاط مثبت، نقاط قوت، مطلقاً نشانه‌ای در این مجموعه‌ی امپراتوری رسانه‌ای غرب شما مشاهده

نمی‌کنید؛ کتمان حقایق. متقابلاً اگر یک نقطه‌ضعفی وجود دارد، یک نقطه‌ضعف کوچک را صد برابر بزرگ می‌کنند و نشان می‌دهند؛ این یک کار عجیبی است که امروز انجام می‌گیرد. به همین جهت است که «جهاد تبیین» یک فریضه است. «جهاد تبیین» یک فریضه‌ی قطعی و یک فریضه‌ی فوری است و هر کسی که می‌تواند [باید اقدام کند] (امام خامنه‌ای، ۱۴۰۰).

چرایی اهمیت جهاد تبیین

ممکن است ذهن برخی از جوانان و مخاطبان امروز ما با این سؤال روبرو شده باشد که چرا طی چند سال اخیر رهبر فرزانه انقلاب اسلامی بر جهاد تبیین اینگونه اصرار می‌ورزند؟ آیا در این مقطع زمانی اتفاق خاصی رخ داده است که موضوعی به نام جهاد تبیین از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده باشد؟

جنگ نرمی که شاید از صد سال پیش علیه اسلام ناب شروع شده بود، امروز به اوج خودش رسیده است. جنگ نرم یعنی جنگ با زیر ساخت های حیاتی یک ملت که شامل ایده ها، باورها، اخلاق، فرهنگ و سبک زندگی مردم می شود. جنگ نرم یعنی جنگی که معطوف به این حوزه ها است.

تاریخچه این نوع جنگ چیز جدیدی نیست و با بررسی آیات قرآن، مصادیقی از جنگ نرم دشمن را می شود کشف کرد. مثلاً آنجایی که پیامبران ادعای نبوت می کردند و شروع به عرضه معارف الهی خودشان می کردند، عده ای از دشمنان این ها را به عنوان اساطیر و سحر و جادو معرفی می کردند. همیشه در مقابل مردم و دین خدا، این افراد بوده اند. وقتی می دیدند وحی الهی را پیامبر عرضه می کند شروع به تحریف و خالی کردن دل مردم می کردند و باورها را می شکستند. این حربه در مقابل همه پیامبران الهی رایج بوده است که در واقع، مقابله با کار پیامبران و مصداق جنگ نرم بوده است. یا اینکه می گفتند پیامبر اسلام صلوات الله علیه و آله حرف هایی که می زند سحر است و عده ای دیگر می گفتند این ها اساطیری است که از یک عده می گیرد و به خورد ما می دهد که قرآن هم جواب آن ها را می دهد. می گفتند این ها اساطیری است و نام افرادی ایرانی را می بردند و می گفتند ایرانی ها، این ها را به خورد ایشان می دهند و او به ما می گوید. قرآن در پاسخ می گوید اگر این حرف درست باشد زبان آن ها فارسی است و پیامبر(ص) به عربی صحبت می کند، چطور ممکن است آن ها فارسی تحویل پیامبر(ص) بدهند و ایشان به سبکی دیگر بیان کند. این مدعای مشرکان، مصداق جنگ نرم بود. جنگ نرم، کار را پیش برده است تا جنگ سخت. در واقعه کربلا،

جنگ نرم مقدمه جنگ سخت شد، یعنی اول ذهن‌ها و باورها را از بین بردند و اعتقادات را شکستند و سپس نوبت به جنگ سخت رسید و آن حادثه غمبار کربلا به وجود آمد. جنگ نرم چیزی نیست که امروز اتفاق افتاده باشد. جنگ نرم یعنی نشانه گرفتن باورها، ایمان، فرهنگ و سبک زندگی یک ملت. وقتی این‌ها نشانه گرفته می‌شود یعنی جنگ نرم اتفاق افتاده است، هیچ صدایی شنیده نمی‌شود اما زیر ساخت‌ها فرو می‌ریزد. آن چیزی که در مقابل جنگ نرم کاربرد دارد جهاد تبیین است. مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، جهاد تبیین را در این سال‌ها، بارها و بارها به عنوان واجب عینی و فوری و نه واجب کفایی تکرار کرده‌اند. واجب عینی یعنی تک‌تک انسان‌هایی که احساس مسئولیت دارند و مومن به مبانی اسلام و انقلاب هستند بر ایشان واجب است که دست به کار شوند. واجب فوری یعنی اصلاً نباید تعلل و حتی یک لحظه غفلت کرد و دلیلش این است که جنگ نرم دشمن به صورت آنی و لحظه‌ای اتفاق می‌افتد و پاسخ به دشمن هم باید آنی و لحظه‌ای باشد و اگر یک لحظه غفلت شود شاید امکان جبران وجود نداشته باشد. دشمنان قسم خورده اسلام ناب و انقلاب اسلامی به درستی دریافته‌اند که با جنگ سخت و لشکرکشی نظامی دیگر قادر نخواهند بود به مقابله با اسلام و انقلاب اسلامی بپردازند. چرا دشمن این‌طور با همه وجود در عرصه جنگ نرم تلاش می‌کند و چرا جنگ نرم شدت پیدا کرده است که در مقابله با آن باید جهاد تبیین، فریضه عینی فوری شود؟ به این سخن رهبر معظم انقلاب توجه کنید: «علت این است که ما قوی شده‌ایم؛ امروز جبهه حق از لحاظ زیرساخت‌ها، از لحاظ امکانات قوی شده. امروز چالش [سخت] دشمن با جبهه حق آسان نیست، کار دشواری است؛ لذا است که به جنگ نرم متوسل می‌شوند و همه تلاش خودشان را می‌کنند که ذهنیات را خراب کنند؛ این به خاطر قدرت و قوت ما است».

دشمن از ابزارها و توانمندی‌هایش استفاده می‌کند تا ذهن یک جوان را مخدوش کند و فکر و باور او را از بین ببرد. عرصه جنگ سخت برای دشمن ممکن نیست و راه بسته شده است. موشک ساخت ما و سامانه ساخت خود ایران در ارتفاع چند هزار پایی، قدرت نابودی یک پهباد دویست و پنجاه میلیون دلاری را در یک لحظه را دارد. معلوم است که دشمن به این راحتی حاضر نیست به جنگ سخت با کشور دیگری برود و اگر راحت بود اصلاً معطل نمی‌کرد، لذا تلاش می‌کند نیروی الهی جوان مومن و معتقد که اساس نظام بر روی پایه آن بسته شده است را بزند و فکر، باور، اخلاق و امید این جوان را هدف قرار دهد. این جنگ نرم می‌شود.

پیشینه «جهاد تبیین» در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

این دغدغه مقام معظم رهبری البته معطوف به سخنان اخیر ایشان نیست. در بحبوحه فعالیت‌های پیش از انقلاب بود که ایشان به محاجه با یکی از مدعیان مارکسیست می پرداخت. ایشان از آن زمان اینگونه یاد می کنند: «بنده در منزل یکی از دوستانمان در تهران _ آن سال‌های قبل از انقلاب _ نشسته بودیم. در این بین یکی از جوان‌هایی که می شناختم؛ مشهدی بود، با خودش، پدرش آشنا بودیم. جزو چریک‌های فدائی خلق بود و جزو کسانی بود که در جنگل‌های شمال رفته بودند موضع گرفته بودند و مبارزه می کردند. ناگهان وارد شد. من هم خبر نداشتم... من گفتم خب شماها چه کار می کنید. یک چیزهایی گفت. من گفتم شماها اگر می خواهید موفق بشوید راهش این است که با مردم حرف بزنید. تبیین کنید. مردم بدانند شما چرا در شمال جمع شده اید و مبارزه مسلحانه می کنید و در شهر مثلاً فرض کنید فلان جا فلان حرکت را انجام می دهید. مردم بدانند تبیین کنید. یک مقداری راجع به این تبیین با او صحبت کردیم. یک نگاهی به من کرد و یک سری تکان داد. ...گفت بله. این تفکر اسلامی شما است. ما تفکرمان این نیست. یعنی تبیین لازم نیست.» (بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان، ۱۳۹۵/۰۴/۱۲) آیت الله خامنه ای این نگرش را از سال‌ها پیش‌تر در خاطر داشته و به آن توجه داده‌اند. این از آن روست که ایشان، مسأله تبیین را یک رویکرد اسلامی می داند.

مقدمات ورود به عرصه جهاد تبیین

مقام معظم رهبری (مدظله العالی) فرمودند جهاد تبیین واجب عینی و فوری است و لذا بر گردن همه ما است که دست به کار شویم و اقدام کنیم. برای ورود به عرصه جهاد تبیین، چند مقدمه را لازم است در نظر بگیریم:

- ۱- کسی می خواهد وارد این عرصه شود باید در اولین گام خودش نسبت به حقایق و واقعیت‌ها آگاهی و اشراف داشته باشد. مثل کسی که می خواهد در جنگ فیزیکی بجنگد اول باید آموزش کامل دیده باشد وگرنه رفتنش به جبهه و جنگ، جز ضرر هیچ چیزی ندارد. وقتی فرد قرار است در این جهاد حقیقت را تبیین کند، باید حقیقت را فهمیده باشد و از واقعیت‌ها آگاه باشد.
- ۲- تبیین کننده باید نسبت به آنچه تبیین می کند ایمان داشته باشد. این یک اصل است و رمز موفقیت پیامبران در بستر تاریخ همین است که به حرف خودشان ایمان داشتند. «أَمَّنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ

إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ - پیامبر، به آنچه از سوی پروردگارش بر او نازل شده، ایمان آورده است (آیه ۲۸۵ سوره بقره) یعنی اول، خود رسول ایمان داشت و وحی را که به مردم ابلاغ می‌کرد با ذره ذره وجودش ایمان داشت که این وحی الهی است و یک ذره تردید نداشت. آدمی که می‌خواهد در جبهه تبیین دست به جهاد بزند باید حقیقتاً مومنانه حرکت کند، در این صورت است که حرکتش تاثیرگذار است.

۳- تبیین کننده باید زبانش، زبان قوم باشد کلمه «بِلِسَانِ قَوْمِهِ» را قرآن فرموده « وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ - و ما هیچ رسولی در میان قومی نفرستادیم مگر به زبان آن قوم تا بر آنها (معارف و احکام الهی را) بیان کند (آیه ۴ سوره ابراهیم) ». جایی که قرار است تبیین اتفاق بیافتد باید لسان، لسان قوم باشد یعنی اگر خواستیم برای فرزند خودمان حقیقت را تبیین کنیم باید با زبان بچگی با او حرف بزنیم و در دبیرستان با زبان نوجوانان دبیرستانی و در دانشگاه با زبان دانشجو و در حوزه با زبان طلاب حرف بزنیم. جایی که قرار است تبیین اتفاق بیافتد، اقتضای مخاطب باید حتماً رعایت شود، آن وقت تبیین تاثیرگذار خواهد بود.

۴- تبیین کننده باید عملش منطبق بر گفتارش باشد. چه مصیبت‌هایی که از این تفاوت بین زبان و عمل در جامعه اتفاق افتاده است. وقتی قرار است از یک اصل از اصول اسلام یا اصلی از اصول انقلاب اسلامی یا دفاع مقدس دفاع و تبیین کنیم، اگر رفتار من مخالف آن باشد قطعاً دفاع من نه تنها هیچ اثری ندارد بلکه اثر عکس هم دارد. علت اینکه عده‌ی زیادی از جوانان و مخاطبان ما گرفتار انحراف فکری و رفتاری می‌شوند این بوده است که رفتار ما منطبق با زبانمان نیست و این یکی از آفت‌های بزرگ است. استادی که سر کلاس می‌رود، حتی اگر درس توحید می‌دهد، اگر عملش، عمل موحدانه نباشد و مشکل داشته باشد، دانشجویی که یک الی سه ترم سر کلاس این استاد درس خوانده است قطعاً مشرک می‌شود.

عمل، حرف اول را می‌زند و عکس این، استادی است که در کلاس، درس شرک داده است اما عملش موحدانه بوده است، دانشجویانش همه موحد می‌شوند. یعنی با خودکار در کتاب، شرک را می‌نویسند اما عمل موحدانه انجام می‌دهند و به سمت توحید می‌روند، چون عمل استاد، عمل توحیدی است. اگر یک فرد انقلابی، زبانش، زبان انقلابی باشد ولی عملش، عمل انقلابی نباشد

مخاطبانش ضد انقلاب می شوند، تجربه تاریخ ما این را نشان می دهد. کسی که وارد این جهاد می شود باید دقت کند نه با زبان بلکه با عمل و با رفتارش تبیین کند.

۵- در جبهه جهاد تبیین باید با صبر و سعه صدر باشد. در جنگ سخت با فشار دادن ماشه تفنگ ممکن است دشمن فرار کند و یک گلوله خمپاره که در دستگاه خمپاره زن می گذاریم و شلیک می شود، ممکن است خط دشمن را بشکند. اما در جهاد تبیین اینگونه نیست و بعضی از اوقات باید ده ها جلسه برای مخاطب خود برگزار کنیم تا یک اصل اعتقادی را جا بیندازیم. این در تاریخ تشیع به وفور دیده شده است. جلسات مفصلی که علامه طباطبائی با هانری گرن دارد چقدر طول می کشد تا تفکر این فیلسوف بزرگ را تغییر دهد. این جهاد تبیین در یک سطح خاص می شود. عزیزی که از همه جهت تحت بمباران شدید تبلیغاتی دشمن قرار گرفته است و فکر و روح و اخلاقش همه بمباران می شود و قرار است ما با او حرف بزنیم و حقیقت را برایش تبیین کنیم، اما انتظار داریم ده دقیقه کار تمام شود و اگر نشد ناراحت می شویم.

تبیین کننده باید از بد اخلاقی و پر خاش بپرهیزد. وقتی عرصه تبیین به وسط می آید باید آدم در گفتار نرم نرم شود مثل علامه طباطبائی که وقتی با آدم های ملحد وارد گفتگو می شد، فردی که رگ و ریشه اش ملحد بوده است، وقتی با این ها حرف می زد چنان با مهربانی حرف می گفت و چنان در رعایت اصول اخلاقی دقت می کرد که آرام آرام طرف مقابل بدون این که تصمیم گرفته باشد تغییر می کرد، در عرصه تبیین حقایق اگر پای پر خاشگری وسط بیاید، حقیقت ذبح می شود. «وَلَا تَسْبُوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسْبُوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ - (شما مؤمنان) به آنچه مشرکان غیر از خدا می خوانند دشنام ندهید تا مبادا آنها از روی ظلم و جهالت خدا را دشنام دهند (آیه ۱۰۸ سوره انعام)». آنهایی که خدا را نمی پرستند با این ها پر خاشگری و توهین نکنید. چرا؟ چون که این ها بدون اینکه علم داشته باشند به خدا پر خاشگری می کنند. یعنی توهین و پر خاشگری شما نتیجه اش توهین و پر خاشگری او است. این هیچ دردی را دوا نمی کند، در اینجا باید صد درصد اخلاق الهی رعایت شود. با صبر، استقامت، تبیین دقیق همراه با برهان و استدلال، خیلی از حقایق روشن می شود. بعضاً با مخاطبی روبرو هستیم که حتی یک جلد کتاب، حاضر نیست بخواند و خالی الذهن از حقایق است. اما ذهنش پر از مسائل منفی و دروغ هایی است که دشمن به خوردش داده است، وقتی می خواهیم حقیقت را برای این شخص تبیین کنیم باید دقت کنیم با صبر و طمانینه و رعایت اخلاق اسلامی باشد.

تبیین به عنوان یک رسالت اسلامی

در تعالیم قرآنی شاهدیم که بر موضوع «تبیین»، تأکید و توجه بسیاری شده است. قرآن اگرچه سراسر «نور مبین» است و آشکارا سخن خود را بیان می‌کند و همگان را می‌تواند که روشنی ببخشد؛ با این وجود اما از ضرورت تبیین هم سخن به میان می‌آورد. پیامبر مأمور می‌شود که برای تبیین و تشریح آیات اقدام کند. «وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ». (نحل - ۴۴) در این آیه به صراحت عنوان می‌کند که بیان و تبیین آنچه فرستاده‌ایم ضرورت دارد. به صرف اینکه سخنی حق باشد، دلیل بر این نیست که در میان همگان بر کرسی قبول هم بنشیند. این مقبولیت، البته نیاز به تبیین دارد و قرآن نیز به آن اشاره کرده است.

رهبری انقلاب نیز بر پایه همین مبناهای فکری است که اساساً «تبیین» را یک رسالت اسلامی می‌شمرد. ایشان آیه‌ای دیگر از قرآن را پیش می‌کشند و بر «فَأَنْ تَوَلُّوْا فَأْتِمَّا عَلَيْكَ الْبَلَاغَ الْمُبِين» (نحل - ۸۲) توجه داده و عنوان می‌کنند که: «تفکر اسلامی، تبیین است». (بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان، ۱۳۹۵/۰۴/۱۲) ایشان با برشمردن برخی وظایف طلاب و دانشجویان، از اقدامات آنها تقدیر می‌کند. اما این تلاش‌ها را بدون عنصر «تبیین»، ناکارآمد می‌شمرد. رهبری سپس در راه تبیین به نکته‌ای مهم توجه می‌دهد که نشان از تمایز میان رویکرد اسلامی و غیر اسلامی به ماجرای تبیین است. ایشان عنوان می‌کنند که: «ما با ذهن‌ها مواجهیم، با دل‌ها مواجهیم، باید دل‌ها قانع بشود. اگر دل‌ها قانع نشد، بدن‌ها به راه نمی‌افتد، جسم‌ها به کار نمی‌افتد. این فرق بین تفکر اسلامی و تفکرات غیر اسلامی است». (بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان، ۱۳۹۵/۰۴/۱۲) حضرت آیت‌الله خامنه‌ای پشتوانه‌ای اسلامی در ماجرای تبیین سراغ می‌گیرند و آن را عملی دینی در نظر می‌آورند.

حوزه‌های جهاد تبیین

حوزه‌هایی که بمباران می‌شود، آن حوزه‌ها مهم‌تر است. یکی از آن حوزه‌هایی که به شدت مورد هجوم است، معارف اسلام ناب محمدی (ص) است. حوزه اصول اعتقادی و اخلاقی، تعلیمی و تربیتی اسلام است. زیر ساخت اصلی انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی و جبهه مقاومت در دنیا زیر ساختش اسلام است و دشمن اینجا را بمباران می‌کند.

حوزه دوم، تبیین معارف و اصول و آرمان‌های انقلاب اسلامی، چرایی رخ داد آن و ارزش‌های والایی می‌باشد که انقلاب اسلامی نه فقط به ایران بلکه به دنیا عرضه کرده است. چون آرمان‌ها و شعارهای این انقلاب، شعارهای منطبق بر فطرت بشر بوده است و مرز نمی‌شناسد و به همین خاطر در کل دنیا این انقلاب میلیون‌ها نفر طرفدار دارد، میلیون‌ها قلبی که به عشق این انقلاب می‌تپد. دشمن با تحریف و شبهه درست کردن، با شکستن خیلی از ارزش‌های فکری، این انقلاب را می‌کوبد. جهادگر تبیین در جبهه تبیین باید این عرصه را به عنوان یکی از عرصه‌های مهم مورد توجه قرار دهد.

حوزه سوم تبیین؛ تبیین ماهیت رژیم‌های طاغوتی به ویژه در عصر قاجار و پهلویف باید مدنظر قرار گیرد. صد‌ها کتاب و مقاله و کنفرانس و همایش در سراسر دنیا برگزار می‌شود که هدفش تطهیر رژیم‌های قاجار و پهلوی و سلطنت‌های طاغوتی در ایران است. یکی از عرصه‌های کار جهاد تبیین، کار در این عرصه و تبیین حقیقت‌ها است.

حوزه چهارم؛ تبیین ماهیت واقعی نظام سلطه و هیمنه پوشالی غرب و فرهنگ مخرب غربی. حقیقتاً در هر عرصه‌ای نگاه کنیم، می‌بینیم یک عرصه وحشتناکی غرب برای بشریت درست کرده است و این را رنگ و لعاب زیبا داده و به خورد جهان سوم و دنیای شرق می‌دهد. یکی از وظایف ما این است که غرب را خوب بشناسیم و خوب به جهان معرفی کنیم. این بحث مهاجرت‌ها که به عنوان فرار مغزها مطرح می‌شود، این اختصاص به کشور ما ندارد و در کل کشورهای شرقی وضعیت اینگونه است و برخی از مردمان مدینه فاضله خودشان را آمریکا و اروپا می‌دانند اما بعد از مهاجرت، با همه وجود پشیمان می‌شوند و می‌خواهند برگردند ولی هیچ راه برگشتی نیست. یعنی آن چیزی که برایشان ساخته‌اند سرابی است که وقتی واردش می‌شوند، متوجه می‌شوند که نابود شده‌اند.

پنجمین حوزه جهاد تبیین؛ تبیین مقام والای زن و حقوق مترقی زنان در اسلام و خیانت و ظلمی که غرب به مقام زن کرده است. بارها مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) فرموده‌اند: در اینجا طلبکار غرب هستیم نه بدهکار غرب، چون به مقام زن در غرب ظلم شده است.

تبیین چرایی و چگونگی جنگ تحمیلی و بیان معارف ناب دفاع مقدس ششمین حوزه جهاد تبیین است: قله افتخارات ما، دفاع مقدس است. آن اوجی که می‌توانیم سرمان را در دنیا بلند کنیم. در مقابل پنجاه‌الی شصت کشور متحد، ایران اسلامی با امکانات محدود و با دست‌جوان‌های مومن و انقلابی، بر آن ائتلاف جهانی دشمن پیروز شد. اما دشمن این را می‌خواهد به چیز دیگری تبدیل

کند و مطلب دیگری را به خورد جوان های ما بدهد. بر ما واجب است واقعیت های جنگ را تبیین کنیم و برای آرمان ها، پیشرفت ها و پیروزی ها در این عرصه هم تلاش کنیم.

ضرورت علمی و اهمیت جهاد تبیین با توجه به بیانیه گام دوم

موضوع جهاد تبیین یکی از عرصه‌های مهم مبارزه‌ی دائمی جریان حق و باطل است. ممکن است در هر جامعه‌ی هدف‌داری، جریان‌ات معارض و مخالف هم وجود داشته باشد. یکی از اشکال مبارزه، مبارزات سخت است. جامعه‌ی ما و تمامی جوامع روبه‌تعالی و تکامل، با این نوع دشمنی مواجه‌اند. در بحث حرکت انبیاء، همیشه مقابله‌های آزاردهنده از به آتش افکندن و تهدیدکردن تا جنگ‌هایی که بر آن‌ها تحمیل می‌شد، همه از این نوع مبارزات است. انقلاب اسلامی و حرکت بزرگ ملت ایران برای رسیدن به آن آرمان‌های بلند انقلاب هم مصون از این اتفاقات نبوده است؛ اتفاقات بزرگی مثل ترورها، تجزیه‌طلبی‌ها، جنگ تحمیلی و انواع تحریم‌ها که در تاریخ انقلاب رخ داده است. اما شکل دیگری در مواجهه با حرکت‌های اصیل وجود دارد و آن قلب واقعیات و حقایق است. یک بخش آن، پنهان‌کردن اتفاقات خوب و موفقیت‌هاست و بخش دیگر، وارونه‌نمایی و بزرگ‌نمایی ضعف‌ها یا القاء دروغ‌ها و فریب‌هایی است که نسبت به افکار عمومی صورت می‌گیرد. انقلاب و همه‌ی حرکت‌های اصیل انقلاب اسلامی و تمامی حرکت‌های اصیل مبتنی بر اراده، همراهی و آگاهی عمومی برای حرکت، اگر عاملی متوجه آسیب‌زدن به این مسئله باشد، اهمیت پیدا می‌کند. در نظام لیبرال دموکراسی ضعف‌ها پوشانده می‌شود و نقاط قوت یا پوشالی جلوه داده می‌شود، یا نقاطی که کوچک است در نقاط قوت بزرگ‌نمایی می‌شود. عملیات فریب، عملیاتی است که به‌صورت جدی در فضای مبارزه و مخاصمه‌ی دشمنان با حرکت‌های اصیل در آن‌ها اتفاق می‌افتد. برای دفاع از جریان حق (نظام اسلامی، اسلام اصیل، انقلاب اسلامی و هر نوع اتفاقی که ما آن را جریان حق می‌دانیم) ما نیاز به جهاد سخت داریم. این جهاد سخت در عرصه‌های اقتصادی، دفاعی، مبارزاتی و سیاسی است که هر کدام لوازم و سختی‌های خود را دارد. در عرصه‌ی نرم و عرصه‌ای که متوجه باور، اراده، اعتماد و امید مردم است، مبارزه شکل پیچیده‌تری پیدا می‌کند و دفاع و مواجهه باید در قالب جدیدی اتفاق بیفتد. وقتی ما به جریان شکست جبهه‌ی حق در طول تاریخ نگاه می‌کنیم، عمده‌ی شکست‌ها از

ناحیه‌ی جبهه‌ی فکری، محتوایی و اندیشه‌ای نه به معنای ناقالب‌بودن تفکر است، بلکه به معنای آسیب‌خوردن به اراده‌های اهل حق است.

بعد از پیروزی بزرگ بر فرعونیان، شکست‌ها در دوران بعثت و نبوت نبی اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم شروع می‌شود. در جنگ احد، پیروزی قطعی به یک‌باره با القاء ضرورت پرداختن به غنائم و رهاکردن میدان جنگ اتفاق می‌افتد. با فراموش کردن توصیه‌های پیامبر یا کم‌اهمیت کردن آن‌ها و از آن سمت احیاء جریان‌ات اشرافی و قبیلگی، باعث می‌شود بعد از پیامبر تغییرات جدی و بنیادینی در حرکت سیاسی جامعه‌ی اسلامی اتفاق بیفتد. دوران خلافت امیرالمؤمنین علیه‌السلام که دیگر از این اتفاقات پُر است. نبرد اصلی امیرالمؤمنین علیه‌السلام با جهل مردم و فریب‌کاری دشمن بود. امیرالمؤمنین علیه‌السلام در میدان‌های مبارزه مثل جمل، نهروان و صفین هیچ‌گاه کم نیاورد. وقتی از سوی معاویه فریب‌کاری عمروعاص، اغواء و تظاهر به دین‌داری اتفاق می‌افتاد و شکست در جبهه‌ی امیرالمؤمنین علیه‌السلام رخ می‌دهد، آدم‌های اهل فهم از درک درست ماجرا و اهل بیان و روشنگری در جامعه نقششان مهم می‌شود.

جهاد تبیین و زیست بوم الگوی تمدن نوین اسلامی

تشکیل تمدن نوین اسلامی به عنوان آرمان انقلاب اسلامی مستلزم شکل‌گیری فرآیند پنج مرحله‌ای تحقق کامل اهداف انقلاب اسلامی (انقلاب اسلامی، نظام اسلامی، دولت اسلامی، جامعه اسلامی و تمدن اسلامی) است. تمدن اسلامی بیانگر همه جنبه‌های سیاسی و فرهنگی و اقتصادی جامعه است که ابعاد وجودی فرد و جامعه را پوشش می‌دهد (مدیریت حوزه علمیه قم، ۱۳۸۳: ۱۱۳). تمدن اسلامی، تمدنی دینی است که همه مؤلفه‌های آن بر محور اسلام می‌گردد. (جان احمدی، ۱۳۸۸: ۵۱) بدین ترتیب، تمدن اسلامی از همه ویژگی‌های احکام الهی در چارچوب آموزه‌های قرآنی و متکی بر سنت پیامبر اکرم (ص) برخوردار است و مؤلفه‌های آن دین، اخلاق، علم، عدالت، قوانین، مقررات، اصول دینی و غیره است. (اکبری و رضایی، ۱۳۹۴: ۶۴)

مقام معظم رهبری تمدن اسلامی را فضایی می‌داند که انسان در آن فضا به لحاظ معنوی و مادی می‌رشد کند و به تواند غایات مطلوبی برسد که خدای متعال او را برای آن غایات خلق کرده است. زندگی خوب و عزتمندی داشته باشد، انسان عزیز، انسان دارای قدرت، دارای اراده، دارای ابتکار،

دارای سازندگی جهان طبیعت. تمدن اسلامی به این معنی است و هدف و آرمان نظام جمهوری اسلامی این است (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۳/۰۳/۲۲) در این تعریف ابعاد گوناگون فرهنگ و تمدن مادی و معنوی بشر مطرح شده است که منجر به تکامل او و قرب به خدا می‌شود.

اسلام ناب محمدی (ص) پیشرفت همه‌جانبه ملت را رقم زد و تا زمانی که ارزش‌های اسلامی در این کشور حاکم باشد پیشرفت و سعادت ملت تضمین شده است و بنابر این امروز صیانت از ارزش‌های اسلامی و مکتب حضرت امام (ره) یک رسالت و وظیفه مهم است فناوری‌های نوین در جوامع بشری و خصوصاً فضای مجازی در کنار تهدیدات فراوان فرصت‌های گران‌سنگی برای پیشرفت در اختیار گذاشته است که باید در راستای توسعه روابط و پیشرفت کشور در ابعاد مختلف به‌کارگیری شود. ایران اسلامی نباید از کاروان علم و فناوری غافل شود چراکه اگر غفلت کنیم و فرصت‌ها را از دست دهیم بیگانگان از خلاءهای موجود سواستفاده و علیه ملت توطئه ایجاد می‌کنند بنابراین هوشیارانه و هوشمندانه در راستای توسعه فناوری عمل کردن یک ضرورت مهم است.

مؤلفه‌های نقش‌های حلقه‌های میانی در جهاد تبیین

چارچوب فکری و فرهنگی انقلاب اسلامی بر پایه ظرفیت جامعه سازی و نظام سازی فقه بنا نهاده شده البته جامعه سازی‌ای که مستخرج از مبانی و منابع اسلام است و در این صورت است که می‌تواند یک مدل سوم در مقابل دو مدل حکمرانی مذکور باشد و به دنیا مدل جدید اداره جامعه و حکومت‌داری را ارائه بدهد. جهت‌گیری اسلامی انقلاب مردم ایران به معنای پایه‌گذاری حکومت بر ظرفیت جامعه‌سازی اسلام در همه ابعاد است که البته تاکنون به‌طور کامل تحقق پیدا نکرده و این امر در استقرار یک نظام حکمرانی جدید امری طبیعی است. بر همین اساس است که تأکیدات مقام معظم رهبری مبنی بر تبیین فقه حکومتی توسط فقها در قالب درس‌های خارج معلوم می‌شود. بحث از فقه حکومتی در واقع بحث از فقه نظام‌ساز است و به عبارت دیگر تبیین مبنایی ظرفیت جامعه‌پردازی اسلام و استخراج این معنا از منابع اسلامی است؛ اثبات این مدعاست که بر اساس دین می‌توان یک مجتمع انسانی را اداره کرد و یک نظام را در همه ابعاد اعم از آموزشی، اقتصادی، امنیتی، نظامی، فرهنگی و غیره طراحی نمود.

❖ قانع سازی دلها

یکی از مهمترین مؤلفه‌های تهاجم نرم و در مقابل آن، یعنی جهاد تبیین اهمیت دارد، قانع سازی مخاطب است. متقاعدسازی یعنی برای ایجاد ارتباط کارسازتر با دیگران، اصول و مهارت‌هایی را یاد بگیریم؛ به گونه‌ای که صحبت‌ها و کارهای ما مورد قبول دیگران باشد. در یک کلام، متقاعدسازی، فرآیندی است که طی آن نگرش یا رفتار یک فرد، بدون هیچ اجباری، تحت تأثیر صحبت‌ها و رفتار ما، قرار می‌گیرد. لذا مقام معظم رهبری با التفات به این مسئله می‌فرماید:

«تبیین اساس کار ما است. ما با ذهنها مواجهیم، با دلها مواجهیم؛ باید دلها قانع بشود. اگر دلها قانع نشد، بدنها به راه نمی‌افتد، جسمها به کار نمی‌افتد؛ این فرق بین تفکر اسلامی و تفکرات غیر اسلامی است..... تفکر اسلامی تبیین است. فَأَنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ؛ (آل عمران ۲۰) به پیغمبر خدا می‌گوید وظیفه‌ی تو رساندن است، حرف را باید برسانی. باید تبیین کنید؛ حرفهایتان را، نظراتتان را بگوئید؛ در مسائل مهم کشور؛ در مسئله‌ی اقتصاد مقاومتی تبیین کنید، در مسئله‌ی پیشرفت علمی - اینها مسائل مهم کشور است.» (بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان ۱۳۹۵/۰۴/۱۲)

متقاعد سازی مهارتی است که در مراحل مختلف زندگی شخصی و کاری به کار می‌آید و به موفقیت شما منتهی می‌شود. محتوایی که ارائه می‌دهید و زمانی که برای ارائه محتوای خود انتخاب می‌کنید، نقش بسیار مهمی در تأثیرگذاری سخنانتان دارد. برای شروع ارتباط برقرار کردن می‌توانید زمینه مشترکی را بین خودتان و طرف مقابل پیدا کنید و در نهایت، اصل حرف خود را با او در میان بگذارید. علاوه بر توجه به محتوا، زمانی که برای متقاعد سازی مخاطبان انتخاب می‌کنید هم مهم است. فرد باید در آرامش کامل باشد، دغدغه دیگری نداشته باشد و برای گوش دادن فعال و برقراری تعامل آماده باشد.

❖ دشمن شناسی

لزوم راه انداختن جهاد تبیین و پیش‌دستی کردن در ارائه روایت صحیح از حوادث و فرصت ندادن به دشمن در این عرصه با توجه به اثری که در حال و آینده جامعه خواهد گذاشت و خاموش ننشستن دشمن در صورت کوتاهی جبهه خودی نسبت به این امر و وارونه جلوه دادن و قلب حقایق و اینکه وظیفه‌ی جوانهاست اقدام به این جهاد نمایند از جمله نکاتی است که مقام معظم رهبری در این زمینه می‌فرماید:

«...نکته‌ی مهمّ دیگر در زندگی این بزرگوار که آن هم باز نشانه‌ی تدبیر است، این است که این بزرگوار جهاد تبیین را، جهاد روایت را راه انداخت؛ نگذاشت و فرصت نداد که روایت دشمن از حادثه غلبه پیدا کند؛ کاری کرد که روایت او بر افکار عمومی غلبه پیدا کند. حالا تا امروز روایت زینب کبری (سلام‌الله‌علیها) از حادثه‌ی عاشورا در تاریخ مانده، [اما] در همان زمان هم تأثیر گذاشت در شام، در کوفه، در مجموعه‌ی سالهای حکومت اموی و منتهی شد به ساقط شدن حکومت اموی. ببینید! این درس است؛ این همان حرفی است که بنده همیشه می‌گویم: شما روایت کنید حقایق جامعه‌ی خودتان و کشور خودتان و انقلابتان را. شما اگر روایت نکنید، دشمن روایت میکند؛ شما اگر انقلاب را روایت نکنید، دشمن روایت میکند، هر جور دلش می‌خواهد؛ توجیه می‌کند، دروغ می‌گوید [آن هم] ۱۸۰ درجه خلاف واقع؛ جای ظالم و مظلوم را عوض می‌کند. شما اگر حادثه‌ی تسخیر لانه‌ی جاسوسی را روایت نکنید - که متأسفانه نکردیم - دشمن روایت می‌کند و کرده؛ دشمن روایت کرده، با روایت‌های دروغ. این کاری است که ما باید انجام بدهیم؛ وظیفه‌ی جوانهای ما است.» (بیانات در دیدار پرستاران و خانواده شهدای سلامت، ۱۴۰۰/۹/۲)

در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نظام سلطه همانند اختاپوس خطرناک و غده‌ای سرطانی است. (رضایی، ۱۳۹۱: ۲۰) طلبه، دانشجو و دانش آموز باید بیدار باشد و دشمن را به خوبی بشناسد و این اولین گام برای رسیدن به آرمان‌ها است. (بیانات در دیدار دانش آموزان و دانشجویان، ۱۳۷۴/۸/۱۰)

❖ عمل به شعارهای انقلاب

از دید امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) که بر حول محور منظومه توحیدی و کوثری اسلام ناب محمدی (ص) شکل گرفته است، دین اسلام، دین کاملی است که داده‌ها و گزاره‌های آن تا معرفت انسانی در عرصه تشریح و هستی و کالبد او در عرصه تکوین موجود است، دوام و بقا دارد. گذر زمان و روزگار بر آن خلدش‌ای وارد نخواهد کرد. شعارهای انقلاب دینی، متوقف در جغرافیای محصور و محدود شده ایران نبوده و دلیل آن نیز چیزی جز فطرت پاک و سرشت انسان‌ها برای کسب حقیقت از منبع وحی نیست. انسان‌ها در سیر گذر زمان از حوزه‌های معرفتی و هستی، مبتلا به سؤال‌ها و نیازهای نوینی می‌شوند؛ چنانچه پارادایم‌های حاکم که عموماً مادی هستند توان پاسخ‌گویی به سؤال‌های بشر را

نداشته باشند و سعی نمایند با داده‌های قدیمی به سوالات جدید پاسخ دهند، دچار بحران و ناهنجاری معرفتی خواهند شد. (رمضانی و مهرداد، ۱۳۹۷: ۳۰)

خوداتکایی و اعتماد به توان درونی؛ یکی دیگر از عوامل بقا و دوام انقلاب اسلامی است. تاکید بر توانایی‌ها و ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل ایران اسلامی و جهان اسلام از جمله اموری است که در سیر آگاهی، اعتماد و مشارکت‌جویی، توانست دوام انقلاب را رقم زند. قدرت درون‌زا در ساحت‌های مختلف علم و فناوری، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، امنیتی و اطلاعاتی باعث شکل‌گیری خودباوری و شعار اصلی انقلاب "استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی" و فراتر از آن به یک راهبرد در تأمین استقلال و آزادی تبدیل شده است. (جداوی و شیروانی، ۱۳۹۹: ۸۸-۹۹)

❖ رفع تحریف‌ها و کج فهمی‌ها

تحریف در معنای تحت اللفظی آن به معنای حرف را برگردانیدن و جابجایی کلام است و به تعبیر قرآن «يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ» (نساء/۴) یعنی حرف را از جای خودش عوض کردن، می‌باشد. یهود و نصارا در قرآن متهم به این کار بودند، زیرا در تحریف‌گری ید طولایی داشتند. این بلایی بود که بعدها بر مسلمانان هم آمد و کسانی بر سر آیین و مضامین عالی اسلام آوردند.

تحریف در دوران پس از ظهور اسلامی، سابقه‌ای دارد و دستگاه‌های اموی و عباسی هر یک به نوعی تلاش در تحریف حقایق اسلام داشتند. به عنوان مثال؛ دستگاه اموی امام حسین علیه السلام را متهم به خروج علیه خلیفه اموی نمودند و خلیفه اموی را در این فرآیند تحریف، خلیفه رسول خدا (ص) معرفی کردند. در نتیجه مردم را بر ضد امام حسین (ع) تحریک نمودند. در واقع یک مفهومی را که معنای اسلامی دارد به لحاظ تطبیق مصداق روی امام برحق آوردند و ایشان را امام خروج کرده‌ی بر علیه دین‌جدش معرفی کردند. همانطور که قبلاً نیز در مورد امیرالمؤمنین علی علیه السلام این کار را کرده بودند ایشان را طوری جلوه داده بودند که با دین و مسجد و محراب و نماز اصلاً نسبتی ندارد؛ لذا وقتی امام شهید شد عده‌ای گفتند مگر علی مسجد هم می‌رفته؟ مگر علی نماز هم می‌خوانده؟ اما در حماسه کربلا، حضرت زینب (س) به جهاد تبیین پرداخته و نگذاشتند که این حماسه توسط دستگاه اموی تحریف شود. مقام معظم رهبری در این زمینه می‌فرماید:

«...این چهل روزی هم که بین عاشورا و اربعین هست، تالی‌تلو روز عاشورا است. اگر روز عاشورا اوج مجاهدت همراه با فداکاری - فدا کردن جان، فدا کردن عزیزان، فرزندان و یاران - است، این چهل

روز، اوج مجاهدت همراه با تبیین، همراه با افشاگری، همراه با توضیح [است]. اگر این چهل روز نمی‌بود، اگر حرکت عظیم زینب کبری (سلام الله علیها) و جناب ام‌کلثوم و حضرت سجاد (علیه السلام) نمی‌بود، شاید آن فقره‌ی «لَيْسَتْ قَدْ عَبَادَكَ مِنَ الْجَهَالَةِ وَ حَيْرَةِ الضَّلَالَةِ» اتفاق نمی‌افتاد... به معنای واقعی کلمه این تبیین مکمل آن فداکاری بود... به مسئله‌ی «تبیین» اهمّیت بدهید. خیلی از حقایق هست که باید تبیین بشود. در قبال این حرکت گمراه‌کننده‌ای که از صد طرف به سمت ملت ایران سرازیر است و تأثیرگذاری بر افکار عمومی که یکی از هدفهای بزرگ دشمنان ایران و اسلام و انقلاب اسلامی است و دچار ابهام نگه داشتن افکار و رها کردن اذهان مردم و بخصوص جوانها، «حرکت تبیین» خشتی‌کننده‌ی این توطئه‌ی دشمن و این حرکت دشمن است... به معنای واقعی کلمه خودتان را مجهز کنید و در این میدان وارد بشوید: در میدان تبیین و افشاگری، یعنی راهی که زینب کبری (سلام الله علیها) در این چهل روز انجام داد...» (بیانات در پایان مراسم عزاداری اربعین، ۱۴۰۰/۰۷/۰۵)

امروز انبوهی از رسانه‌ها به خصوص با وضع فضای مجازی با هزاران متخصص هنر، رسانه و علوم ارتباطات و با پشتیبانی امنیتی و مالی انبوه در کار هستند تا نظام جمهوری اسلامی، افکار و مذاق ایمان‌ها و باورها را تضعیف و تخریب کنند و برگردانند. دشمن با این وضع برای تخریب دین و فکر مردم به میدان آمده است. دشمن آمده هندسه دینی را به هم بزند که اگر به هم خورد، آن زمان مردم انقلابی و دنبال نظام جمهوری اسلامی نیستند و از انقلاب و دین دست می‌کشند. آنچه در اینجا اهمیت دارد، فعالیت جهادی لایه‌های میانی در تبیین حقایق بنیادین انقلاب اسلامی و حفظ حریم اسلام در عرصه اجتماعی است. انقلاب اسلامی زمانی تحقق می‌یابد که عموم مردم مسلمان و مؤمن باشند. (بروجردی، ۱۳۹۲: ۲۸) انقلاب مناسبات اجتماعی و اقتصادی فرع بر انقلاب مردم است و تا مردم منقلب نشوند، هیچ یک از انقلابات دیگر نیز تحقق نمی‌یابد. (بیانات در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۶۹/۱۲/۱)

❖ قاب تصویر هنرمندانه

از یک سو؛ مهمترین ابزار تهاجم نرم جریان استکبار و توابع آن به انقلاب اسلامی، رسانه و هنر است و از سوی دیگر، هیچ اندیشه‌ای بی هنر ماندنی و آفریننده نیست. هنرمندان اندیشه می‌سازند. و متفکران اندیشه می‌کنند. همچنین اگر تاریخ را مطالعه کنیم. خواهیم دانست، کسانی که در زمینه‌های علوم تجربی صاحب نظر و مکتب بوده‌اند و کشفیات و نوآوری داشته‌اند، دانشمند معمولی نبوده‌اند،

بلکه بسیار بالاتر از آن و صاحب ذوق هنرمندانه و عارفانه بوده‌اند. باید گفت که پیشوای همه افراد، پیامبران الهی هستند که به درستی بزرگ‌ترین هنرمندان تاریخ بشرند؛ هم در عرصه هنر اندیشه و هم در هنر تربیت انسان‌های برتر و هم در ایجاد حرکت در تاریخ. لذا نقش هنر و رسانه در جهاد تبیین قابل انکار نیست و مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) از آن تعبیر به قاب تصویر هنرمندانه نموده و می‌فرماید: «مطلبی که من بیشتر می‌خواهم روی آن تکیه بکنم و توجه شما و دیگرانی که این صحبت را می‌شنوند جلب کنم، «جهاد تبیین» است که من این را مکرر تکرار کرده‌ام... من می‌خواهم بگویم آن روز که این حرکت تاریخی نوزدهم بهمن در برابر امام انجام گرفت، اگر آن عکسی که از این واقعه منتشر شد منتشر نمیشد، یعنی این کار تبیینی اگر انجام نمیگرفت، این حادثه نه این جور ماندگار میشد، نه اثرگذار میشد؛ یک حادثه‌ای بود مثل حوادث فراوان دیگری که اتفاق می‌افتد و فراموش میشود. عامل ماندگاری و اثرگذاری این حادثه عبارت بود از همان قاب تصویر هنرمندانه‌ای که از این منتشر شد؛ تبیین، این است، تبلیغ کردن و نشان دادن، این است... «جهاد تبیین» یک فریضه است. «جهاد تبیین» یک فریضه قطعی و یک فریضه فوری است و هر کسی که میتواند [باید اقدام کند]» (دیدار با فرماندهان نیروی هوایی ۱۴۰۰/۱۱/۱۹)

در اهداف انقلاب اگر به این محور توجه نکنیم هدف‌های انقلاب کمرنگ می‌شود و چیزی از انقلاب باقی نمی‌ماند لذا رهبر معظم انقلاب جهاد تبیین را مطرح کرده‌اند که انقلاب اسلامی زنده بماند و اگر تربیت نیروی انقلابی تحقق نیابد جزء پوسته‌ای از انقلاب اسلامی باقی نخواهد ماند. هدف از وارونه نشان دادن دستاوردهای انقلاب در حوزه‌های فرهنگی و اقتصادی این است که نگاه‌ها را نسبت به آرمان‌های انقلاب برگردانند و انقلاب را دچار چالش کنند که نیروهای جوان مقابل انقلاب قرار بگیرند.

نقش دانشگاهیان در حوزه جهاد تبیین با تأکید بر بیانیه گام دوم

رهبر انقلاب اهتمام و توجه ویژه و باور عمیقی به جوانان دارند. سرچشمه‌ی این باور هم در اهل بیت علیهم‌السلام است. مبلّغی از امام صادق علیه‌السلام می‌پرسید که من چگونه حرکت کنم، وقتی تعدادمان کم است و ضعیفیم؟ فرمود به جوانان و نوس‌ها بپردازید که سرعت حرکت در آن‌ها جدی‌تر است. درون مایه و آن شاکله‌ی اصلی حرکت انقلاب نبوی و انقلاب اسلامی بر پایه‌ی حرکت

جوانان گذاشته شد. تمام میدان‌هایی که جامعه‌مان با توفیق نظام اسلامی و انقلاب سپری کرده به‌خاطر حضور جدی جوانان بوده است. بیانیه‌ی «گام دوم» رهبر انقلاب نشان‌دهنده‌ی باور و امید و اعتمادشان به جوانان برای حرکت‌های آینده‌ی جامعه است. ایشان «گام دوم» را خطاب به عموم ملت به‌ویژه جوانان مطرح می‌کنند. جوانان در مخاطبه‌ی رهبر انقلاب و بیان منشور حرکت چهل سال آینده‌ی نظام اسلامی جایگاه ویژه‌ای دارند. عمده‌ی اتفاقات و حرکات، مطالبات و جریانات عمومی که در بین جامعه‌ی جوان ما اتفاق می‌افتد، ریشه و رشد در دانشگاه دارد.

با توجه به آن اعتماد، باور و امیدی که رهبر انقلاب به جوانان دارند، مسئولیتی که متوجه جوانان می‌شود طبیعتاً مسئولیت‌های ویژه‌ای است. همان‌گونه که بیانیه‌ی «گام دوم» خطاب به جوانان صادر شده است، نهضت تبیین و دعوت به جهاد تبیین هم یکی از الزامات تحقق بیانیه‌ی «گام دوم» و رسیدن به آن محورهای هفت‌گانه‌ی توصیه‌های رهبر انقلاب است. همه‌ی این‌ها عملاً شکل اصلی اجرای این مأموریت‌ها را متوجه جوانان می‌کند.

همان‌طوری که اشاره شد، رهبر انقلاب موضوع مطالبه‌ی تبیین را در مقاطع مختلفی داشتند؛ اما در سال ۱۴۰۰ مستقیماً این مأموریت را متوجه جوانان دانشجو می‌دانند. در حقیقت، این اتفاق از یک طرف نشان می‌دهد که صحنه‌ی اصلی این موضوع ابهام‌آفرینی و غبارآفرینی ذهن و اندیشه و فکر جامعه‌ی جوان ماست و بعد عموم جامعه است و از طرف دیگر، ظرفیت حرکت و مبارزه و مواجهه‌ی با این صحنه هم در دل جمعیت جوان و دانشجویی ماست؛ یعنی مجموعه‌ی دانشجویی ما ظرفیت حرکت‌های بزرگ برای روشننگری‌های جدی و خشتی کردن حرکات دشمن را دارد. بنابراین، توجه به این مأموریت و مسئولیت به جوانان نشان‌دهنده‌ی ظرفیت بزرگی است که در جمعیت دانشجویی ما وجود دارد. (<https://farsi.khamenei.ir/others-dialog?id=48944>)

نتیجه‌گیری

جهاد تبیین یکی از دستور کارهای بسیار مهم برای مقابله با هر گونه انحراف و تحریف در گفتمان و ارزش‌های انقلاب اسلامی است که رهبر معظم انقلاب اسلامی بارها و در مقاطع گوناگون بر این مهم تأکید کرده‌اند. خطابی عمومی که همه افراد جامعه در جنگ رسانه‌ای دشمن علیه حقایق انقلاب اسلامی مردم ایران، مخاطب آن هستند و می‌توانند ایفای نقش کنند؛ اگر چه مسئولین در این

زمینه وظایف سنگین‌تری بر دوش دارند. جهاد میتواند جنگ رودررو یا جنگ اقتصادی یا فرهنگی و... باشد. رهبر معظم انقلاب با بهره‌گیری از این مفهوم دینی، تعبیر «جهاد تبیین» را به کار برده‌اند. همانطور که رهبر معظم انقلاب فرمودند سخت‌تر از تحریم، تحریف واقعیت‌هاست که دشمن اکنون بر موضوع دوم تمرکز بیشتری کرده است و به همین دلیل روشنگری و تبیین حقایق نیاز به حرکت جهادی دارد.

اکنون در عرصه جهاد تبیین از روش‌های شبه‌افکنی شامل شایعه پراکنی، کارشکنی در برنامه و ایجاد ناامیدی استفاده می‌شود که برای این منظور رسانه مهمترین ابزار دشمن است. در این میان، باید کمبودها و خلاءها پر شود و بر این اساس باید دید دشمن کجا و چه مسائلی را نشانه گرفته است تا برای همان موضوعات نیز برنامه‌ریزی صورت گیرد. موضوع جهاد تبیین یکی از مسائل مهم مبارزه دائمی جریان حق و باطل است. ممکن است در هر جامعه هدف‌داری، جریان‌ات معارض و مخالف هم وجود داشته باشد.

در مواجهه با بزرگ‌نمایی‌های غلطی که نسبت به نقاط ضعفی که در هر جامعه‌ای وجود دارد، ما مجاز به انکار حقایق نیستیم؛ اما تبیین در این فضا روش و مسیر خود را دارد؛ یعنی ما در مواجهه آفندی در تبیین حقایق و در این فضایی که دشمن دنبال پنهان‌کاری است، موظف به عملیات روانی و روشنگری ایجابی آفندی فعال هستیم.

فهرست منابع

قرآن کریم.

- امام خمینی (ره)، سید روح الله (۱۳۶۸). صحیفه امام، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
- امام خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۶). دو امام مجاهد، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی.
- امام خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۸). انسان ۲۵۰ ساله، حلقه سوم، تهران: صهبا.
- بیانات در پایان مراسم عزاداری اربعین حسینی ۱۴۰۰/۰۷/۰۵
- بیانات در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۶۹/۱۲/۱
- بیانات در دیدار پرستاران و خانواده شهدای سلامت، ۱۴۰۰/۰۹/۲
- بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان، ۱۳۹۵/۰۴/۱۲
- بیانات در دیدار دانش آموزان و دانشجویان، ۱۳۷۴/۸/۱۰
- بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی و پدافند هوایی ارتش ۱۴۰۰/۱۱/۱۹
- بیانات در دیدار مداحان اهل بیت علیهم السلام ۱۴۰۰/۱۱/۰۳
- بروجردی، ناصر (۱۳۹۲). مهندسی فرهنگی در کلام امام خامنه‌ای (مد ظله العالی)، قم: نشر تسنیم اندیشه.
- پاکتچی، احمد (۱۳۸۰). جهاد، دائرة المعارف بزرگ اسلامی، تهران: انتشارات دائرة المعارف.
- جداوی، ابراهیم؛ شیروانی، مهدیه (۱۳۹۹). راهبردهای رهبری؛ تبیین عملیاتی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، تهران: نشر پرناک.
- جهاد تبیین یکی از الزامات تحقق بیانیه «گام دوم» است (۱۴۰۰/۰۸/۱۵). گفتگو با رئیس نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها <https://farsi.khamenei.ir/others-dialog?id=48944>
- دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۳). لغت نامه دهخدا، ج ۴، تهران: روزنه.
- راغب اصفهانی، ابوالقاسم حسین بن محمد بن فضل (۱۳۸۳). ترجمه و تحقیق مفردات الفاظ القرآن جلد ۱، ترجمه غلامرضا خسروی حسینی، تهران: المکتبه المرتضویه لاحیاء آثار الجعفریه.
- رضایی، محمدحسین (۱۳۹۱). دشمن شناسی در کلام امام خامنه‌ای، قم: ولاء منتظر، چاپ اول.
- رمضانی، حسین علی؛ مهرداد، فرزانه (۱۳۹۷). جملات قصار، ترجمه به انگلیسی: علی گراوند، تهران: انتشارات سخنوران.
- مصباح‌یزدی، محمدتقی (۱۳۹۴). جنگ و جهاد در قرآن، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
- مطهری، مرتضی (۱۳۸۲). آزادی معنوی، تهران: انتشارات صدرا.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۸۶). پیام قرآن، جلد ۱، تهران: دارالکتب الاسلامیه.